

Projekt "Put oko svijeta" -sedam kontinenata u jednom dječjem vrtiću

Švitek, Ivona

Master's thesis / Diplomski rad

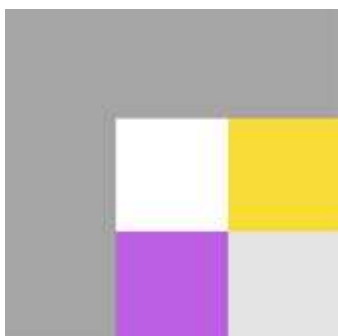
2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Education / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:141:443427>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-30**

Repository / Repozitorij:

[FOOZOS Repository - Repository of the Faculty of Education](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTETA ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Diplomski sveučilišni studij Ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja

Ivona Švitek

Projekt "Put oko svijeta" - sedam kontinenata u jednom dječjem vrtiću

DIPLOMSKI RAD

Osijek, 2024.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Diplomski sveučilišni studij Ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja

Projekt "Put oko svijeta" - sedam kontinenata u jednom dječjem vrtiću

DIPLOMSKI RAD

Predmet: Pedagogija održivog razvoja

Mentor: prof. dr. sc. Irella Bogut

Student: Ivona Švitek

Matični broj: 0267044963 (1484/7)

Osijek, rujan, 2024.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet za odgojne
i obrazovne znanosti
KAKAZIJEWO 12A1 BUDUCROST

31000 Osijek, Ulica cara Hadrijana 10 • 385 31 321 700 • helpdesk@foozos.hr • www.foozos.hr
OIB: 28082679513 • MB: 1404881 • IBAN: HR0823600001103081122

Student/ica: Ivona Švitek

Studijski program: Sveučilišni diplomski studij Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja

JMBAG: 0267044963

IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI ZAVRŠNOG/DIPLOMSKOG RADA

kojom izjavljujem da sam završni/diplomski rad pod naslovom

Projekt "Put oko svijeta" - sedam kontinenata u jednom dječjem vrtiću

izradio/la samostalno pod mentorstvom

prof. dr. sc. Irelle Bogut

te sumentorstvom

U radu sam primijenio/la metodologiju izrade znanstvenog/umjetničkog rada i koristio/la literaturu koja je navedena na kraju završnog/diplomskog rada. Tude spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući naveo/la u završnom/diplomskom radu povezo/la sam s korištenim bibliografskim jedinicama te nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Rad je pisan na standardnom hrvatskom jeziku.

Student/ica

Ivona Švitek

Datum: 10. rujna 2024.

SAŽETAK

Tradicionalna uloga odgojitelja, koja je podrazumijevala izravno proučavanje djece, postaje sve rjeđa. Sve je manje aktivnosti u kojima odgojitelj okuplja svu djecu radi obrade određenog sadržaja. Današnja uloga odgojitelja više je usmjerena na stvaranje poticajnog okruženja, odabir materijala i sredstava te osmišljanje aktivnosti koje potiču djecu na razmišljanje, rješavanje problema i stjecanje novih znanja. Gledajući suvremeno shvaćanje djeteta, dolazimo do pojma rad na projektu, a koji je sve češće zastupljen u odgojno-obrazovnoj praksi. Rad na projektu posebno je primjeren i koristan u odgojno-obrazovnom radu s djecom predškolske. Kvalitetni projekti temelje se na poticanju interesa te uvažavanju individualnih i razvojnih potreba svakog djeteta, što znatno doprinosi procesu učenja. . U dječjem vrtiću Zvonić Čepin proveo se projekt pod nazivom "Put oko svijeta". Cilj ovog projekta bio je upoznati djecu sa simbolima i značajkama različitih država i kontinenata, potaknuti dječju radoznalost i potrebu za istraživanjem. Sami projekt trajao je tijekom 2023./2024. pedagoške godine, a planira se nastaviti i tijekom sljedeće pedagoške godine. Zadatci tijekom rada na projektu bili su: razvijati svijest o vrijednostima našeg zavičaja, razvoj pozitivnih stavova i odnosima prema osobama različitog porijekla, izgleda, jezika i potreba. Zadovoljiti dječji interes za prometna sredstva. Obogatiti dječji rječnik novim pojmovima (kontinenti, globus..). Proširiti spoznaju o biljnom i životinjskom svijetu. Poticati razvoj kreativnosti u različitim oblicima izražavanjima i stvaranjima. Razvoj socijalnih i komunikacijskih vještina, razvoj fine motorike šake, razvoj prostorne percepcije, razvoj operativnog mišljenja, razvoj suradništva u skupnom radu i mnoge druge razvojne zadaće. Tijekom rada na projektu u dječjem vrtiću Zvončić u Čepinu možemo zaključiti da su djeca radeći na projektu stekla nova znanja, spoznaje, vještine u suradnji s drugom djecom. A najvažnije od svega djeca su stekla povoljnu suradnju jedni s drugima, jedni druge nadopunjavali i jedni od drugih učili.

Ključne riječi: dijete, aktivnost, poticajno okruženje, projekt, znanje, rječnik, kreativnost, vještina, interes, suradnja

PROJECT "AROUND THE WORLD" - SEVEN CONTINENTS IN THE ONE KINDERGARTEN

SUMMARY

The traditional role of educators, which involved direct teaching of children, is becoming increasingly rare. There are fewer and fewer activities in which the teacher gathers all the children to study certain content. Today's role of educators is more focused on creating a stimulating environment, selecting materials and resources, and designing activities that encourage children to think, solve problems, and acquire new knowledge. Looking at the modern understanding of the child, we come to the concept of project work, which is increasingly represented in educational practice. Project work is particularly appropriate and useful in educational work with preschool children. Quality projects are based on stimulating interest and respecting the individual and developmental needs of each child, which significantly contributes to the learning process. In the Zvončić Kindergarten Čepin, a project called "Around the world" was implemented. The goal of this project was to introduce children to the symbols and features of different countries and continents, to stimulate children's curiosity and the need for research. The project itself lasted during 2023/2024. pedagogical year, and it is planned to continue during the next pedagogical year. The tasks during the work on the project were: developing awareness of the values of our homeland, developing positive attitudes and relationships towards people of different origins, looks, languages and needs. Satisfy children's interest in means of transport. Enrich children's vocabulary with new terms (continents, globe...). Expand knowledge about the plant and animal world. Encourage the development of creativity in different forms of expression and creation. Development of social and communication skills, development of fine motor skills of the hand, development of spatial perception, development of operational thinking, development of cooperation in group work and many other developmental tasks. During the work on the project in the Zvončić Kindergarten in Čepin, we can conclude that most of the children gained new knowledge, understanding, and skills in cooperation with other children while working on the project. And the most important of all, the children gained favorable cooperation with each other, complemented each other and learned from each other.

Key words: child, activity, stimulating environment, project, knowledge, vocabulary, creativity, skill, interest, cooperation

Sadržaj

1. UVOD	1
2. ISTRAŽIVANJE I UČENJE DJECE	2
2.1. Važnost prostorno-materijalnog okruženja u učenju i istraživanju djece i odraslih	3
3. PROJEKT I PROJEKTNO UČENJE	4
3.1. Razine i faze projekta	5
3.2. Odgojteljeva uloga tijekom rada na projektu	6
3.3. Stjecanje kompetencija tijekom provedbe projekta	7
4. VAŽNOST DOKUMENTIRANJA TIJEKOM RADA NA PROJEKTU	8
4.1. Likovno izražavanje djece	9
4.2. Pisano i verbalno izražavanje djece	9
4.3. Trodimenzionalan oblik izražavanja kod djece	10
5. PROJEKT - SEDAM KONTINENATA U JEDNOM DJEČJEM VRTIĆU	12
5.1. O projektu	12
5.2. Etape projekta	14
5.3. Provedba projekta	14
6. PROVEDBA PROJEKTA U MJEŠOVITOJ ODGOJNO-OBRAZOVNOJ SKUPINI	17
6.1. Studeni 2023.	17
6.2. Prosinac 2023.	20
6.3. Siječanj 2024.	22
6.4. Veljača 2024.	29
6.5. Ožujak i travanj 2024.	35
6.6. Svibanj i lipanj 2024.	37
7. VREDNOVANJE PROJEKTA	41
8. ZAKLJUČAK	42
9. LITERATURA	43

1. UVOD

Tradicionalna uloga odgojitelja, koja je podrazumijevala izravno proučavanje djece, postaje sve rjeđa. Sve je manje aktivnosti u kojima odgojitelj okuplja svu djecu radi obrade određenog sadržaja. Današnja uloga odgojitelja više je usmjerena na stvaranje poticajnog okruženja, odabir materijala i sredstava te osmišljanje aktivnosti koje potiču djecu na razmišljanje, rješavanje problema i stjecanje novih znanja. Umjesto da izravno poučava, odgojitelj organizira prostor i aktivnosti tako da djeca kroz igru i istraživanje sama dolaze do spoznaja, čime se razvijaju njihove kognitivne, socijalne i emocionalne vještine. Na taj način djeca aktivno sudjeluju u vlastitom procesu učenja, što im omogućava da razvijaju samostalnost i kreativnost. (Miljak, 1996, str 47).

Prema suvremenom shvaćanju djeteta, dijete je: cjelovito biće, istraživač i aktivni stvaratelj znanja, socijalni subjekt sa specifičnim potrebama, pravima i kulturom, kreativno biće sa specifičnim stvaralačkim i izražajnim potencijalima i aktivni je građanin zajednice (Nacionalni kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2015).

Gledajući suvremeno shvaćanje djeteta, dolazimo do pojma rad na projektu, a koji je sve češće zastupljen u odgojno-obrazovnoj praksi. Rad na projektu posebno je primjeren i koristan u odgojno-obrazovnom radu s djecom predškolske. Kvalitetni projekti temelje se na poticanju interesa te uvažavanju individualnih i razvojnih potreba svakog djeteta, što znatno doprinosi procesu učenja. Ovakav pristup omogućava djeci da aktivno sudjeluju u vlastitom obrazovanju, razvijaju kreativnost, kritičko razmišljanje i samostalnost. Za uspješan razvoj projekta potrebna je sofisticirana podrška odgojitelja, koja uključuje kontinuirano proučavanje, dokumentiranje i refleksiju. Odgojitelji moraju pažljivo promatrati djecu i njihove aktivnosti, kao i analizirati okruženje u kojem djeca uče i razvijaju se. Na taj način osigurava se stvaranje stimulatnog i prilagodljivog okruženja koji odgovara potrebama i interesima djece, te ih motivira za daljnje učenje i istraživanje (Slunjski, 2012, str 19)

2. ISTRAŽIVANJE I UČENJE DJECE

Dječji vrtić mjesto je radosnog življenja u kojem borave djeca i odrasli, na način da se zajednički igraju, druže, istražuju i uče (Miljak, 1996). Dijete započinje s istraživanjem već od rođenja, a kako raste, tako se povećava i njegova potreba za istraživanjem. Postoji nekoliko čimbenika koji pridonose tome: prirodna znatiželja koju dijete dobiva s rođenjem, odvažnost i neustrašivost te učenje "čineći". Istražujući, dijete je u stalnoj interakciji s okruženjem, zadovoljavajući svoju potrebu za upoznavanjem i razumijevanjem svijeta oko sebe. Na taj način stvara nove spoznaje i objašnjava one koje već ima o nekoj pojavi ili predmetu (Martinović, 2015).

Autorice Selimović i Karić (2011), navode da je radoznalost ključni pokretač procesa stjecanja znanja i istraživanja kod djece predškolske dobi. Radoznalost potiče predškolsku djecu da postavljaju pitanja o predmetima i pojavama s kojima se susreću u svojoj okolini, stoga je važno poticati i podržavati dječju radoznalost, na način da ju je potrebno njegovati i razvijati kroz organizirane odgojno-obrazovne aktivnosti, uključujući igru i druge oblike aktivnosti. Kroz igru, djeca stječu osnovna znanja i navike, koje su temelj za razvoj najjeodnostavnijih oblika učenja. Intelektualni odgoj ima za cilj obogatiti dječje iskustvo, poticati razvoj intelektualnih sposobnosti putem pažljivo odabranih sadržaja iz prirodne i društvene sredine, također i razvijati motivaciju za učenje kod djece. Upravo nam Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2015) objašnjava kako je vrlo bitna motivacija djeteta u samom procesu učenja. U tom procesu djeca ulaze u raznolike interakcije s drugom djecom i odraslima koji ih podržavaju i prate njihove korake u daljnjem istraživanju, proučavanju, učenju i radu. Na taj se način osnažuje samoorganizacijski, istraživački i otkrivački dječji potencijal za aktivnosti te se pruža podrška odgojitelja koji potiče dječju motiviranost i poticanje na refleksiju o vlastitim iskustvima. Autori Kirsten i sur (2001) tumače da materijali i aktivnosti koji su raznoliki i djetetu dostupni potiču dječju kreativnost te poboljšavaju integrirano učenje. Odgojitelji koji pomažu djeci u stvaranju spoznajnih poveznica kroz projekte i teme osobno su se uvjerali u visoku motivaciju djece i poboljšane rezultate u učenju.

"Odgajatelj bi trebao biti senzibiliziran za zonu sljedećeg razvoja (svakog) djeteta da bi mu on sam mogao omogućiti primjerenu podršku, ali i da bi mogao prepoznati i cijeniti situacije kad tu podršku djetetu pružaju druga djeca. U onom prvom slučaju, odgajatelj može osigurati indirektnu

podršku učenju djece pružanjem simboličkih skela, što se u literaturi naziva Scaffoldingom (Jordan, 2004; Whirebread i Cotlman: 2007; Pound, 2011). U tom smislu, odgajatelj ustanovljava što djecu zanima, što znaju i kako to što znaju razumiju, temeljem čega planira i osigurava moguće oblike podrške procesu njihova učenja" (Slunjski i sur. 2015, str 20)

2.1. Važnost prostorno-materijalnog okruženja u učenju i istraživanju djece i odraslih

Odgajatelji na najbolji način podržavaju razvoj i napredak djeteta, nadograđujući njegove interese, potrebe i sposobnosti. Stvarajući preduvjete za poticajno okruženje kroz uvažavanje djeteta, odgojitelj jača djetetovo samopoštovanje i pozitivnu sliku o sebi (Mlinarević, 2004). Bogato i poticajno prostorno-materijalno okruženje mnogi suvremeni autori smatraju ključnim preduvjetom za kvalitetno učenje i cjelovit razvoj djece. Istaknuti pedagozi poput Marie Montessori, Rudolfa Steinera, Celestina Freineta i mnogih drugih prepoznali su značaj takvog okruženja u procesu učenja, omogućivši učenicima aktivnu ulogu u učenju i odrastanju. Humanistički pristup predškolskom odgoju, za razliku od ranijih pristupa usmjerenih na sadržaje ili specifična područja, polazi od djeteta, njegovih interesa i razvojnih potreba.

Cilj je usmjeriti se na dijete kako bi se razvili njegovi interesi za istraživanje, eksperimentiranje i spoznavanje. Svako dijete posjeduje skrivene stvaralačke potencijale. Važnost odraslih je da te potencijale prepoznaju na vrijeme i zajedničkim djelovanjem stvore poticajno fizičko i socijalno okruženje u kojem će se ti potencijali dalje razvijati (Valjan Vukić, 2012). Prostorno okruženje treba organizirati po mjeri djece. Prostor prije svega treba organizirati po centrima aktivnosti, koji će biti prepoznatljivi i fizički ili logički međusobno odvojeni. Prostor treba biti bogat materijalima koji pozivaju djecu na igru i manipulaciju, pri čemu treba voditi računa o njegovoj kvaliteti, dostupnosti i edukativnoj funkciji. Prostor da bi privukao dijete treba biti estetski osmišljen, upotpunjen dječjim radovima, fotografijama, zrcalima... kako bi djeca mogla promatrati sebe u različitim situacijama. Također, treba biti čist i uredan, bez starih i potrganih poticaja koji su izgubili svoju svrhu, a što više nalikovati na obiteljsko okruženje. Centri aktivnosti trebaju biti takvi da potiču dječju autonomiju, odnosno sposobnost djeteta da se uključi u aktivnost ili samostalno pokrene aktivnost te da se u njoj zadrži bez stalnog prisustva odgojitelja. Također, trebaju omogućiti međusobnu suradnju i kvalitetnu interakciju u malim skupinama, kao i slobodno kretanje djece i između aktivnosti (Budisavljević, 2015).

3. PROJEKT I PROJEKTNO UČENJE

Projekt u najopćenitijem smislu predstavlja plan aktivnosti. Rad na projektu djeca provode u suradnji s odgojiteljicom ili uz njezinu pomoć, tijekom određenog vremenskog razdoblja, s ciljem postizanja specifičnog spoznajnog cilja. Tijekom ovog procesa dolazi do povezivanja i ispreplitanja raznih praktičnih i intelektualnih aktivnosti koje potiču gotovo sva područja dječjeg razvoja. Osnovna pretpostavka projekta je da će dijete, radeći na određenoj temi, promatrajući, postavljajući pitanja, istražujući i poduzimajući aktivnosti vezane uz temu te samostalno razmišljajući i donoseći zaključke, proširiti svoja znanja do maksimuma svojih mogućnosti, aktivirajući pritom sve svoje sposobnosti (Katić, 2018). O samim projektima mnogo nam govori i autorica Slunjski (2001) koja navodi da projekt podrazumijeva skup aktivnosti u kojem jedno ili više djece zajednički istražuju određenu temu, pri čemu im osjećaj smislenosti omogućuje da iskoriste sve svoje vještine i sposobnosti koje imaju u sebi. Autorica Mlinarević (2009) objašnjava važno obilježje projekta, a to je da djeca samostalnim istraživanjem dolaze do teme projekta, temu biraju sami, a uloga odgojitelja je tu da ih vodi i produbljuje njihovo učenje tijekom provedbe projekta. Krajnji cilj projekta nije u tome da djeca usvoje i ponavljaju informacije o temi, već da steknu kvalitetna iskustva učenja. To uključuje prilike za ispitivanje stvari iz različitih perspektiva, samostalno razmišljanje i djelovanje, kao i suradničko rješavanje problema s drugima (Slunjski, 2012, str 47).

Katić (2008) prema Slunjski (2001) navodi devet kategorija tema projekta:

- Teme iz svakodnevnog života (kuća, prijevoz, obitelj, hrana).
- Teme života koje su usko povezane s lokalnom zajednicom (bolnica, trgovina, ribarnica, policija).
- Teme koje se bave proslavama, blagdanima i općenito događajima (poklade, Dan zahvalnosti, Božić).
- Teme koje su povezane s vremenom (sat, kalendar).
- Teme vezane uz istraživanje zanimljivih mjesta (rijeke, planine, susjedstvo)
- Teme vezane uz prirodne fenomene (voda, vjetar, biljni i životinjski svijet)
- Općenite teme (brodovi, izumi, svemir).
- Teme vezane uz zanimljive predmete (šešir, lutka, knjiga)
- Slične teme vezane uz ove prethodne.

Teme za projekt mogu se odabrati iz raznih izvora, no samo one koje su temeljene na dječjim interesima osiguravaju motivaciju i uspješno učenje. Odgojitelj koji pažljivo sluša što djeca govore i postavlja pitanja o stvarima koje ih zanimaju, dobit će brojne ideje za tematske studije. Trajanje projekta ovisi o interesu većine djece, što procjenjuje odgojitelj. Koristan način za planiranje i razvoj projekta je primjena Z-Ž-N modela, koji uključuje tri pitanja: Što znam? Što želim znati? Što sam naučio? (Kurikulum za djecu od 3 do 6 godina, 1999).

Komponente Z-Ž-N modela pomažu odgojitelju u ocjenjivanju dječjeg učenja. Procjena projekta ključna je za aktivno učenje, a analiza različitih aktivnosti doprinosi uspjehu budućih projekata. Postavljanje pitanja kao što su: Koji dio projekta je bio najuspješniji? Što bismo mogli promijeniti tijekom sljedećeg puta u projektu? Koja su nova znanja djeca dobila tijekom rada na projektu, što su naučili?, Što nije bilo dobro tijekom samog projekta i zašto? Neka su od pitanja koja omogućuju odgojitelju da zajedno s djecom procjene projekt u cjelini (Kirsten i suradnici 2001, str 95).

Važno je da odgojitelj prepozna i podrži dječje interese u radu, prati njihovu postojanost te nudi nove poticaje poput materijala, sredstava i aktivnosti koje će djeci omogućiti bogatije, šire i sadržajnije istraživanje odabrane teme. Na taj način projekti će zadovoljiti prirodnu dječju radoznalost, omogućiti motivirano učenje i pridonijeti socijalnom razvoju djeteta (Turković, 2018).

Rad na projektu označava duboku strategiju učenja, tako da se s prethodnim stečenim znanjem bolje razumije neki novi sadržaj, Sam projekt kod djece pobuđuje znatiželju, djeca zajednički istražuju i ulaze u međusobne interakcije, postavljaju kritička pitanja, samostalno donose zaključke i tako oblikuju svoja znanja (Franz, 2022).

3.1. Razine i faze projekta

Projekt se provodi u tri razine. Prva razina je mogućnost izbora, a to se odnosi na: što će djeca raditi, kako i što će istraživati, čime će se baviti. Druga razina je samostalna mogućnost djeteta u odlučivanju kada će se u aktivnost uključiti, koliko će se dugo zadržati u njoj, oslanjajući se na svoj tempo i ritam izmjene aktivnosti. Zatim treća razina odnosi se na mjesto koje će dijete odabrati za provedu aktivnosti. Na način hoće li to biti za stolom, stojeći, svjetlije ili tamnije

mjesto, na podu i slično. Tako je rad na projektu moguće podijeliti u tri etape. Prva etapa odnosi se na planiranje i započinjanje projekta, druga etapa je razvoj projekta, a treća etapa refleksija s evaluacijom projekta (Slunjski, 2001).

Projekt se sastoji od tri faze. U prvoj fazi djeca, uz pomoć odgojitelja, biraju temu projekta prema njihovom interesu. Tema većinom je iz svakodnevnog života koju djeca mogu istraživati. O njoj zajednički razgovaraju, zatim postavljaju hipoteze, zajednički planiraju aktivnosti te sudjeluju u realizaciji svog plana kako bi o temi naučili još više. Istraživanje obično obuhvaća širok spektar učenja, uključujući matematiku, znanost i razvoj jezika. Djeca prikupljaju informacije, međusobno vode razgovore, izrađuju makete, provode pokuse, zbog toga da bi se se provjerile vlastite teze. Završna faza uključuje sažimanje i predstavljanje rezultata široj publici (Korsak, Wozniak, 2011).

3.2. Odgojiteljeva uloga tijekom rada na projektu

Odgojitelj ima zadatak tijekom prve etape pomoći djeci u razmjenjivanju iskustva i sagledavanju određenog problema iz različitih perspektiva. Odgojiteljeva uloga je poticati djecu u prvoj fazi da razgovaraju o temi, da bi se doznalo što djeca o temi znaju, na koji način određeni problem ili temu razumiju. Također, odgojiteljeva je uloga u sakupljanju materijala koji bi mogli poslužiti za konstruiranje objekta vezanih uz temu. U prvoj etapi odgojitelj promatra djecu u igri, njihovim likovnim, dramskim, literarnim, matematičkim aktivnostima kako bi doznao što djeca razumiju ili ne razumiju, kako bi identificirao dječje pogrešne pretpostavke. U ovoj etapi od važnosti je da se uključe i roditelji u sakupljanju materijala. U drugoj etapi naglasak se stavlja na pribavljanju novih informacija, točnije resursa. Djeca postojeća znanja prepoznaju, kao i svoje pogrešne pretpostavke u interakciji s drugom djecom i odgojiteljima. U ovoj fazi važno je djecu poticati na komuniciranje, crtanje, slikanje, računanje, građenje, slaganje. Odgojitelj odabire za djecu aktivnosti tako da one potaknu njihovo daljnje proučavanje i razumijevanje problema s kojim se bave. Zatim u trećoj fazi dolazi do refleksije i evaluacije projekta. Tijekom treće faze odgojitelj može uočiti nove dječje spoznaje i sposobnosti kroz organiziranje raznih izložbi dječjih radova na panou i/ili ispred sobe dnevnog boravka ili u dvorani. Odgojitelj može uočiti i korištenje novih vještina i sposobnosti koje djeca koriste u kasnijim raznovrsnim aktivnostima (Slunjski, 2001).

Važnost uloge odgojitelja tijekom rada na projektu je promatrati dječje aktivnosti te da na temelju njihovih interesa dodaje novu etapu projekta. Također otkriva prethodna iskustva i znanja djece i na temelju toga oblikuje uvjete kako bi se isti nadogradili (Slunjski, 2012, str 34).

3.3. Stjecanje kompetencija tijekom provedbe projekta

Ključni cilj Nacionalnog kurikuluma za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2015) je sveobuhvatan razvoj, odgoj i učenje djece, kao i unapređenje njihovih kompetencija. Ovaj cilj se ostvaruje kroz shvaćanje djeteta kao cjelovitog bića i prihvaćanje integrirane prirode njegovog učenja unutar organiziranog odgojno-obrazovnog procesa u dječjem vrtiću. S toga se tijekom same provedbe projekta i rada na projektu mogu ostvariti ključne kompetencije za cjeloživotno učenje, a to su: komunikacija na materinskom jeziku, komunikacija na stranim jezicima, matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodoslovlju, digitalna kompetencija, učiti kako učiti, socijalna i građanska kompetencija, inicijativnost i poduzetnost te kulturna svijest i izražavanje.

Za stjecanje kompetencija tijekom rada na projektu od velike je važnosti sama rasprava projekta, kao i evaluacija projekta. Rasprava treba poslužiti jačanju komunikacijskih vještina djece, kao i njihovoj autonomiji i emancipaciju u procesu učenja. Drugim riječima, trebala bi pridonijeti razvoju njihovih socijalnih i građanskih kompetencija te kompetencije učiti kako učiti (Slunjski, 2012, str 75).

4. VAŽNOST DOKUMENTIRANJA TIJEKOM RADA NA PROJEKTU

Dokumentacija nam pomaže u boljem razumijevanju djeteta, njegovih interesa, ideja, doživljaja, teorija, znanja i kompetencija. Također nam omogućuje djelovanje u skladu s tim razumijevanjem. U našem odgojno-obrazovnom radu koristimo različite oblike dokumentacije, kao što su fotografije, videozapisi, transkripti, bilješke, dječji radovi, makete i slično (Taloš Lopar, Martić, 2015).

Autorica Škutor (2013) prema Slunjski (2012) objašnjava da razumijevanje djece i njihovih ideja, kao i samo dokumentiranje tih ideja, postaje moćno sredstvo. Stoga je vrlo važno usmjeriti pozornost na osposobljavanje odgojitelja za dokumentiranje tijekom odgojno-obrazovnog rada, s ciljem postizanja kvalitetnijeg odnosa s djecom, čime se doprinosi razvoju "pedagogije slušanja". Osnovne značajke ovog procesa su prihvaćanje, razumijevanje i podržavanje svih sudionika u samom procesu. Dokumentiranje procesa učenja kod djece ima svoju svrhu i oblik. Svrhe mogu bit različite, poput procijene postignuća i kompetencija djece, profesionalnog učenja, komunikacije s drugima u interakciji i slično. Oblici dokumentiranja koji se u ovom kontekstu ističu uključuju individualne portrete, dječje radove, narativne radove djece, izražavanje djece putem glazbe i pokreta, dramske izraze te konstrukcije i trodimenzionalne ekspresije djece. Razmjena profesionalnih iskustva među odgojiteljima uz korištenje različitih oblika dokumentacije ima neprocjenjivu ulogu u njihovom profesionalnom razvoju.

Nastavno na prethodno, autorica Slunjski (2008, str 193) objašnjava da je jedna od ključnih uloga dokumentacije tijekom rada na projektu pružanje pomoći u prisjećanju i zajedničkoj analizi odgojne prakse. Različiti oblici dokumentacije omogućuju odgojiteljima zajedničku refleksiju -više odgojitelja može ponuditi mnogo različitih interpretacija aktivnosti i tako zajedno bolje razumjeti, nego što bi to mogao učiniti bilo koji odgojitelj samostalno. Dokumentacija jednog odgojitelja nikada nije potpuno objektivan prikaz aktivnosti, već predstavlja subjektivnu interpretaciju tih aktivnosti.

Odgojitelj ima višestruku ulogu u odgojno-obrazovnom procesu. Najvažnija uloga odgojitelja je aktivno i zainteresirano kontinuirano slušanje i praćenje djeteta i njegovih aktivnosti, s ciljem što boljeg i dubljeg razumijevanja svrhe aktivnosti kojima se dijete bavi te praćenje njegovih istraživačkih interesa kako bi ih mogao adekvatno podržati (Malašić, 2015).

4.1. Likovno izražavanje djece

Likovni odgoj obuhvaća širok spektar aktivnosti i metoda koje pomažu u razvijanju umjetničkih vještina i estetskog osjećaja kod djece. Pod pojmom likovnog odgoja smatra se crtanje, modeliranje i razno oblikovanje i slikanje (Došen-Dopud, 1977).

Dječji crteži i slike predstavljaju specifične oblike dječje vizualne ekspresije. Odgojitelj može analizirati crtež ili sliku u smislu značenja koje ima za dijete, kao i integriranih znanja i vještina koje dijete time izražava. Također, važno je utvrditi je li dijete kroz svoju ekspresiju pokušalo prikazati nešto realistično ili je koristilo simbole (Slunjski, 2012, str 86).

Autorica Vidović (2015) tumači da razumijevanje djeteta i osluškivanje poruka i signala koje nam prenosi putem svog likovnog izraza ključni su motiv komunikacije kroz likovnost.

Djeca kroz crteže spajaju stvarnost i maštu te otvoreno govore o svojoj likovnoj aktivnosti. Kroz crteže izražavaju ono što ih zanima i uzbuđuje, a sam proces stvaranja važniji je od krajnjeg proizvoda. Dječji crtež može nam pomoći u razumijevanju emocionalnog života djeteta jer otkriva mnogo o njegovim osjećajima, doživljajima, promišljanjima, o njegovom okruženju i odnosima unutar njegovog okruženja (Grbeša, 2020).

Dječji crtež je vrlo važan oblik izražavanja kod djece, osobito onoga što djeca ne mogu ili ne znaju objasniti ili opisati riječima. Dakle, dječji crtež ima dijagnostičko i terapeutsko značenje. Kada se dijete likovno izražava, ono ne stvara crtež slučajno ili nasumice. Sve što naslika ili nacrtava nosi određeno značenje, iako odrasle osobe često ne razumiju i ne mogu otkriti to skriveno značenje (Kukovec, 2023).

4.2. Pisano i verbalno izražavanje djece

Pisani radovi djeteta mogu sadržavati slova i brojeve, ali i mnoge druge elemente koji ih podsjećaju na slova i brojeve. S toga djeca koriste razne oznake, simbole, grafikone i slična "preteča" slova i brojeva. Djeca u svojim izražajima često koriste različite zamjene za te elemente, koji mogu varirati u veličini i obliku. Kroz takve izraze dijete prenosi niz vlastitih iskustava i doživljaja te tako pokazuju svoje znanje i razumijevanje za pisani tekst i svjesnost o istome (Slunjski 2012, str 88).

Autorica Kuvač Kraljević (2015) tumači kako je rani jezični razvoj temelj za budućnost djetetovog načina izražavanja i govora. Za dječji govorni razvoj vrlo je važan primarni jezik djetetove okoline, mješavina različitih idioma, kao naprimjer: zavičajni jezik, vršnjački jezik, obiteljski jezik i drugi jezici kojima je dijete izloženo tijekom svojih prvih godina života jer predstavljaju temelj za djetetovo buduće obrazovanje. Predškolsko razdoblje vrlo je važno jer ono predstavlja osnovu za ključne školske vještine i profesionalni uspjeh tijekom cjeloživotnog obrazovanja.

Odgovitelji u predškolskim ustanovama koriste razne djeci zanimljive metode kako bi im pomogli u usvajanju jezika i razvoju vještina slušanja, pisanja, čitanja i govorenja. Često djeci čitaju iz raznih izvora, razgovaraju s njima, istražuju njihove interese, a nadasve pažljivo slušaju sve što djeca kažu. S djecom razgovaraju o knjigama, potiču ih na raspravu o likovima i na povezivanje priča koje su čuli s vlastitim iskustvima. Dječje odgovore nadopunjuju i proširuju potpitanjima. Ponekad se s djecom igraju na način da ne razumiju baš najbolje dječje poruke s ciljem da ih potaknu na što preciznije opisivanje, pripovijedanje, odnosno općenito izražavanje. Odrasli imaju ulogu da djeci budu više partneri nego autoriteti, zbog toga je važno izražavanje kroz igru, a ne u obliku prinude (Šego, 2009).

Verbalni izrazi djeteta, koji se u dječjoj ranoj dobi neprestano obogaćuju i proširuju, dio su brojnih interakcija koje okružuju dijete, bilo s drugom djecom, bilo s odgojiteljima, stručnim suradnicima i ostalim odraslima. Najčešće verbalno dokumentiranje djece tijekom rada na projektu u obliku su bilješki ili transkripta razgovora, koji odgojiteljima pomažu u zajedničkim refleksijama s djecom te zajedničkog planiranja tijekom daljnjih aktivnosti rada na projektu (Slunjski, 2012, str 88).

4.3. Trodimenzionalan oblik izražavanja kod djece

Autorica Slunjski (2012, str 89) navodi kako su građevine, skulpture, konstrukcije i drugi trodimenzionalni radovi djece koji su izraženi od neoblikovanog materijala, važan element u procesu dječjeg učenja. Korištenjem navedenih materijala djeca mogu izraziti svoje doživljaje, ideje, iskustva, pokazati svoje razumijevanje i znanje i načine razumijevanja za različite teme, točnije probleme. Odgojitelj tijekom praćenja, promatranja i dokumentiranja djece može

zaključiti kako djeca razumiju matematičke pojmove (duljina, širina, proporcije), potom arhitekturu raznih civilizacija (piramide, igloo, razne nastambe), način kretanja vozila i slično. Centar građenja jedan je od prostora koji možda najviše omogućuje slobodu u izboru ponuđenih materijala. To ne znači nužno da zahtijeva velika financijska ulaganja kako bi se obogatio, već, naprotiv, omogućuje upotrebu različitih recikliranih materijala kao što su karton, plastična ambalaža, drveni materijali, kartonski tuljci, razni oblici plastične ambalaže i slično. U stručnoj literaturi se takvi materijali nazivaju pedagoški neoblikovanim materijalima. Oni imaju veliki pedagoški potencijal upravo zbog svoje funkcionalne otvorenosti, odnosno zbog izostanka točne i jasne funkcije. Jednom djetetu upravo takav material može služiti za građenje, dok drugoj djeci kao osnova za estetsko izražavanje, a trećem kao alat za umjetničko izražavanje. Materijali koji se razlikuju u obliku i teksturi značajno potiču istraživačku aktivnost djece (Slunjski, 2008). Na isti način kao što je raznolikost materijala prisutna u centru građenja, ovaj pristup može se primijeniti i u ostalim centrima koji se nalaze u sobi dnevnog boravka i u dječjem vrtiću (Lemajić i suradnici 2019).

5. PROJEKT - SEDAM KONTINENATA U JEDNOM DJEČJEM VRTIĆU

U nastavku diplomskog rada prikazat će se projekt iz Dječjeg vrtića Zvončić, Čepin pod nazivom "Put oko svijeta". U samom projektu sudjelovalo je pet vrtićkih skupina, a u ovom diplomskom radu bit će prikazana provedba samog projekta u mješovitoj vrtićkoj skupini.

5.1. O projektu

Sudionici projekta: mlađa vrtićka skupina, srednja vrtićka skupina, mješovita vrtićka skupina, starija A skupina i starija B skupina i odgojitelji.

Trajanje projekta: pedagoška godina 2023./2024. (projekt se planira nastaviti i tijekom pedagoške godine 2024./2025., budući da se nisu uspjele pravovremeno provesti planirane aktivnosti vezane uz pojedine države prema kojima djeca pokazuju svoj vlastiti interes).

Ciljevi projekta: Upoznati djecu sa simbolima i značajkama različitih država i kontinenata, potaknuti dječju radoznalost i potrebu za istraživanjem. Osnovna pretpostavka tijekom same provedbe projekta je da djeca radom na projektu promatraju, pitaju, istražuju i poduzimaju određene aktivnosti vezane s temom projekta.

Odabir teme projekta: Tijekom prošle pedagoške godine (2022./2023.) djeca iz mješovite odgojno-obrazovne skupine i starije A skupine pokazali su interes za zastave i države svijeta. Tijekom cijele godine odgojiteljice su organizirale kutić u kojem su stajale zastave svijeta i njihovi grbovi, a djeca su ih svakodnevno crtala, preslikavala i slagala. Promatrajući djecu i razgovarajući s njima, došla je ideja za projektom pod nazivom "Put oko svijeta" koji će djeci pridonijeti bolje razumijevanje i snalaženje u svijetu oko sebe.

Zadaci projekta: Razvoj pozitivnih stavova i odnosa prema drugima, osobama različitog porijekla i izgleda, jezika i potreba. Zadovoljiti dječji interes za prometna sredstva. Razvijati svijest o vrijednostima našeg zavičaja. Obilježiti Dan planeta Zemlje. Obogatiti dječji rječnik

novim pojmovima (kontinenti, globus, Aboridžini i dr.). Proširiti spoznaju o biljnom i životinjskom svijetu. Upoznati razne vrste prometnih sredstava. Poticati djecu na spoznaju o njihovim aktivnosti u prometu. Razvijati ekološku svijest kod djece. Razvoj kreativnosti u različitim oblicima izražavanja i stvaranja. Razvoj socijalnih i komunikacijskih vještina te prosocijalnog ponašanja.

Razvojne zadaće koje smo željeli ostvariti vezane uz tjelesni i psihomotorni razvoj:

Razvoj fine motorike šake.

Razvoj koordinacije preciznosti u upotrebi predmetima poput: grupiranja, razvrstavanja, umetanja.

Poticanje potrebe za kretanjem kod djece.

Razvojne zadaće koje smo željeli ostvariti vezane uz spoznajni razvoj:

Stjecanje i obogaćivanje iskustva i spoznaje djece o predmetnoj, prirodnoj i društvenoj sredini.

Uočavanje veza i odnosa među predmetima i pojavama.

Poticanje na logičko zaključivanje i samostalno rješavanje problema.

Razvoj prostorne percepcije - snalaženje i orijentacija u prometu.

Razvoj operativnog mišljenja - stvaranje pojmova i razumijevanje simbola na prometnoj signalizaciji.

Razvojne zadaće koje smo željeli ostvariti vezane uz govor, komunikaciju, izražavanje i stvaranje:

Bogaćenje rječnika.

Razumijevanje i korištenje novih riječi za predmete, pojave, radnje.

Razvojne zadaće koje smo željeli ostvariti vezane uz socio-emocionalni razvoj i razvoj ličnosti:

Razvoj dječje kompetencije - usvajanje poželjnog ponašanja u prometu i prijevoznih sredstava.

Razvoj pozitivnih stavova prema sebi i drugima - utjecanje na vlastitu i tuđu sigurnost u prometu.

Razvoj suradništva u skupnom radu.

Razvojne zadaće koje smo željeli ostvariti vezane uz duhovni razvoj:

Upoznavanje s Isusovom domovinom i njegovim putovanjem kroz istu.

Molitveno izražavanje.

Senzibiliziranje djetetove potrebe za ljubavlju i prihvaćanjem.

5.2. Etape projekta

Projekt "Put oko svijeta" sastojao se od šest etapa.

1. Etapa projekta

Određivanje teme projekta.

2. Etapa projekta - izrada plana i programa projektnog djelovanja.

Po izboru teme, važno je razraditi plan i tijek projekta koji će sadržavati aktivnosti kojima će se odgojitelji služiti pri razradi teme kroz projektno učenje djece predškolske dobi.

3. Etapa projekta - konkretizacija projektnih zadataka, odnosno podjela uloga u izvođenju projekta.

U projektu je sudjelovalo pet odgojnih skupina (mlađa vrtićka, srednja vrtićka, mješovita, starija A skupina i starija B skupina) sa svojim odgojiteljicama.

4. Etapa projekta: srednja vrtićka skupina projekt je započela temom "Stvaranje svijeta" s obzirom na to da su početkom nove pedagoške godine postali vjerska skupina najprije je svijet morao biti stvoren da bi mogli živjeti u različitim državama, kulturama i običajima, putovati i istraživati.

5. Etapa projekta - djelatnosti i sadržaji iz područja prijevoznih sredstava i ponašanja u prometu provodit će se kroz pripremljene odgojno-obrazovne situacije u sobama dnevnog boravka, hodniku dječjeg vrtića, na ulici, u dvorištu itd.

6. Etapa projekta - izbor sadržaja odgojno-obrazovnog rada obuhvatit će pojmove (7 kontinenata: Afrika, Azija, Australija, Antarktika, Sjeverna Amerika, Južna Amerika i Europa; poznavanje država pojedinih kontinenata - njihovi običaji, kulture, životinje, biljke, klima; naša domovina - Hrvatska, Isusova domovina, oceani, životinje, biljke, zastave svijeta, grbovi itd.

5.3. Provedba projekta

Rujan (2023.)

Pripreme - dogovor o etapama i rasporedu provođenja projekta. Prikupljanje pjesama, priča, enciklopedija, raznih materijala, podataka, neoblikovanog i oblikovanog materijala, karti svijeta, atlasa, globusa, fotografija biljnog i životinjskog svijeta, fotografija poznatih svjetskih građevina, istraživanje i planiranje.

Listopad (2023.)

Početak samog provođenja projekta, odnosno razrada teme projekta. Početak projekta s temom "Stvaranje svijeta" u srednjoj odgojnoj skupini. U mješovitoj odgojno-obrazovnoj skupini početak projekta kroz igru školice te proučavanjem globusa i atlasa svijeta. Provođenje i istraživanje raznih manipulativnih, istraživačkih, predčitalačkih i matematičkih aktivnosti sukladnih tema.

Studeni (2023.)

Upoznavanje s raznim prijevoznim sredstvima. Odlazak autobusom u kazalište na dječju predstavu u suradnji s osnivačem i ravnateljicom dječjeg vrtića. Aktivnosti i sadržaji vezani uz prijevoz (s čime putujemo zrakom, tlo, vodom?). Provedba matematičkih, istraživačkih, radno-praktičnih, manipulativnih, predčitalačkih, predmatematičkih, likovnih, književno-umjetničkih, tjelesnih aktivnosti i drugih u skladu s razradom sadržaja. Također oformiti kutak koji će djeca koristiti u svrhu projektnog učenja u hodniku vrtića. Kutak će se sastojati od aviona, aerodrom, putničke agencije, carine...

Prosinac (2023.)

Razrada sljedeće etape projekta koje uključuje širu spoznaju o svijetu koji nas okružuje. Pribavljanje raznih materijala, aktivnosti, suradnja s roditeljima, stručnom službom u dječjem vrtiću.

Siječanj (2024.)

Početak sljedeće etape projekta. Put nas je odveo na Antarktiku (sadržaji i aktivnosti povezani s kontinentom, kulturom, običajima, životinje specifične za kontinent, klimu, biljni svijet). Zatim s Antarktike odlazimo u Australiju. Upoznavanje novog pojma poput Aboridžina, drugačije klime,

većih i poznatih gradova poput Sidneya, Canberre i Melbournea, biljnog i životinjskog svijeta tog kontinenta.

Veljača (2024.)

Putovanje Europom, kontinentom na kojem živimo. Upoznavanje naše domovine i svega čime ona prevladava. Upoznavanje većih država Europe: Italija, Francuska, Španjolska, Finska, Irska, Njemačka. Usvajanje novih pojmova, kultura i običaja, biljnog i životinjskog svijeta specifičnih za kontinent.

Ožujak (2024.)

Putovanje Afrikom. Istraživanje odjevnih predmeta, načina života, običaja, upoznavanje s različitim rasama ljudi. Proučiti zastave svijeta, biljni i životinjski svijet, drvene običaje Egipta, Konga, Madagaskara. Pripremiti afričku glazbu, tkanine, nastambe.

Travanj (2024.)

Putovanje Azijom. Upoznavanje s državama poput Kine, Rusije, Indije, Japana. Upoznavanje s novim pojmovima, proučavanje flore i faune, klima, nakita, običaja. Obilježavanje Dana planeta Zemlje.

Svibanj i lipanj (2024.)

Putovanje Sjevernom i Južnom Amerikom. Upoznavanje država poput: Brazila, Meksika, Argentine, SAD-a. Upoznavanje flore i faune svakog kontinenta. Upoznavanje s novim pojmovima, drugačijim jezikom, klimom, običajem. Istražiti oceane i živi svijet u njima.

6. PROVEDBA PROJEKTA U MJEŠOVITOJ ODGOJNO-OBRAZOVNOJ SKUPINI

U provedbi projekta u mješovitoj odgojno-obrazovnoj skupini sudjelovala su tri odgojitelja i 24 djece, koji su se izmjenjivali u projektnim aktivnostima prema vlastitim interesima. Sam projekt trajao je od studenog do svibnja 2023./2024.

6.1. Studeni 2023.

U mješovitoj vrtićkoj skupini projekt "Put oko svijeta" započinje nakon same adaptacije djece. Tijekom adaptacije novoupisane djece, djeca koja su boravila u mješovitoj skupini nastavila su i dalje pokazivati interes prema zastavama svijeta tako da su u likovnom kutku, gledajući fotografije zastava i grbova svijeta, slikali ih i crtali. S toga se došlo do zaključka da je potrebno provesti projekt i djeci ponuditi mogućnosti istraživanja, izražavanja, proučavanja, učenja i slično. 2. studenoga, uz plakat s kontinentima i državama svijeta, djeci smo ponudili igru "Školice" u kojoj su djeca prvo proučavala što se nalazi na fotografijama u samoj igri (Slika 1). Dječak A. L. došao je do spoznaje kako se na fotografijama nalaze kontinenti, zatim dok je gledao fotografije pridružila su mu se i druga djeca. Prijateljima je objašnjavao o Australiji i Africi budući da je te kontinente prepoznao i pokazivao im koje se životinje nalaze na kontinentima s fotografije. Dok su djeca razgovarala, pridružio im se dječak M. N. koji je također pokazivao interes za zastave, a posebno one koje prati u nogometu, djeci je objašnjavao o kontinentu Europi. Na fotografiji im je pokazao i imenovao životinje koje se nalaze u Europi te djeci objasnio da upravo mi živimo na tom kontinentu. Također, djeca u uočila na karti svijeta koji je kontinent najveći, a koji najmanji. Djeca su tako odlazila i dolazila, proučavala fotografije, a nakon određenog vremena i odigrala igru "Školice", skakući po zalijepljenim fotografijama (Slika 2).

Slika 1. Proučavanje karte svijeta (preuzeto 25. kolovoza 2024. s <https://dvzc.hr/projekt-put-oko-svijeta-2/>)

Slika 2. Proučavanje životinjskog svijeta

Na stolovima je djeci bio ponuđen plastelin i plastificirane karte svijeta (Slika 3). Djeca su međusobno raspravljala koji bi sve kontinenti mogli to biti. Zatim je dječak K. M. uzeo atlas koji se nalazi u našoj sobi dnevnog boravka i otvorio atlas te su djeca, gledajući u kontinente koji se nalaze na plastificiranim fotografijama, uspoređivala s kartama u atlasu i zajednički dolazila do naziva kontinenata. Dok su neka djeca poučavala kontinente, druga su uzela plastelin i upotpunjavala plastificiranu fotografiju kontinenta bojama plastelina po vlastitom odabiru, slobodno se izražavala te usavršavala finu motoriku koristeći plastelin.

Slika 3. Korištenjem plastelina dječak oblikuje kontinent

Djeca su, igrajući se i promatrajući kontinente, vrijeme provela u stolno-manipulativnoj aktivnosti. Autorice Car i Vodopić (2002) navode da djeca u centru stolno-manipulativne igre djeci pomažu u dosljednosti i ustrajnosti pri rješavanju određenog problema, da također ovakva vrsta aktivnosti je dobra za logičko zaključivanje, koordinaciji oko-ruka-mozak. Na fotografiji (Slika 4) možemo vidjeti kako djevojčica pridružuje kartice s kontinentima na njima predviđeno mjesto. Tijekom izvođenja i proučavanja ove aktivnosti djevojčica se upoznala s kontinentima svijeta i spoznala način prepoznavanja istih.

Slika 4. Spajanje kartica kontinenata

6.2. Prosinac 2023.

Tijekom prosinca u našoj odgojno-obrazovnoj skupini soba dnevnog boravka odisala je božićnim motivima. Osim projekta "Put oko svijeta" naša skupina u prosincu veliku je važnost pridavala i projektu "Naša mala knjižnica". U navedeni projekt uključili smo se jer su djeca pokazivala i interes za proučavanje slikovnica, istraživanje i čitanje istih. "Naša mala knjižnica" međunarodni je projekt koji ima cilj promicanje čitanja. Budući da smo htjeli uključiti i roditelje u ova dva projekata, u prosincu je svaka obitelj imala svoj dan za posjet našoj skupini. Uz dogovor s djetetom, dolazili su roditelji, stričevi, starije sestre i čitali našoj djeci slikovnice po njihovoj želji (Slika 5). Jedna od slikovnica koju je jedna obitelj izabrala bila je personalizirana slikovnica pod nazivom "Tajne moga zavičaja". Čitajući ovu slikovnicu djeci smo pokušali približiti sliku zavičaja u kojem žive. Ista ta obitelj napravila je zastavu Republike Hrvatske svakom djetetu i grb grada Osijeka. Jedan stric je zajednički sa svojim nećakom odlučio čitati knjigu o

nogometašima: "30 nogometaša koji su ušli u povijest", tako da su se djeca susrela s raznim nogometašima iz različitih država svijeta i zastavama tih država.

Slika 5. Dolazak majke u skupinu i čitanje slikovnice (preuzeto 26. kolovoza 2024. s : <https://dvzc.hr/bozicno-vrijeme/>)

Djeca uče po modelu, a najveći uzori u tome su im roditelji i odgojitelji. Odnos između roditelja i odgojitelja treba biti promjer empatije i kvalitetnih komunikacijskih vještina. Kvalitetni partnerski odnos i suradnja donose povoljan utjecaj ustanovi. Dobra suradnja vrlo je bitna i za same odgojitelje. Povratne informacije koje odgojitelji dobivaju o svom radu pomažu im da stvaraju i nadopunjuju sliku o sebi, povećavajući samopouzdanje kroz pozitivne komentare, što doprinosi njihovom zadovoljstvu i profesiji. S obzirom na to da je svako dijete jedinstveno, s različitim potrebama i zahtjevima, odgojitelji te spoznaje stječu surađujući s roditeljima, čime stvaraju optimalne uvjete za kvalitetan dječji razvoj u predškolskoj ustanovi (Mavračić Miković, 2019). Prosinac je bio vrlo bitan za nas odgojitelje i stručnu službu. U tom mjesecu zajednički smo pratili što je tko radio s djecom, komentirali, davali jedni drugima ideje, skupljali razne materijale koji su nam kasnije poslužili u drugoj etapi projekta.

6.3. Siječanj 2024.

Tijekom siječnja upoznali smo se s Antarktikom. Prvi korak u razradi druge etape bilo je čitanje slikovnice o pingvinu Gašparu. Nakon čitanja i razgovora o istome, djeca su svoje dojmove prenijela na papir (Slika 6).

Slika 6. Djevojčici crtež nakon pročitane slikovnice o pingvinu Gašaru

Nakon likovno-umjetničke aktivnosti djeca su imala ponuđenu poticajnu predčitalačku aktivnost. Gledali su kartice na kojima se nalazi upravo naš pingvin Gašpar koji je na trbuhu imao napisano slovo. Djeca su gledajući u slovo u praznom prostori s flomasterom pisala slovo koje se nalazi na trbuhu pingvina (Slika 7).

Slika 7. Dječak tijekom predčitalačke aktivnosti (preuzeto 25. kolovoza 2024. s:

<https://dvzc.hr/antarktika/>)

Antarktiku smo proučavali i istraživali gledajući globus i atlas. Zahvaljujući tome što smo se priključili projektu djeca svakodnevno koriste globus, razne atlase i karte svijeta, dok im to prije nije bilo u tolikoj mjeri dostupno i nisu pokazivali toliki interes za navedene poticaje (Slika 8).

Slika 8. Istraživanje Antarktike

Nakon čitanja, slikanja, pisanja i istraživanja globusa, dječak D. K. pitao je gdje žive ljudi u Antarktici kada je tamo tako hladno, na što mu je dječak A. L. odgovorio da ljudi žive u igloo-u. Pojedina djeca nisu znala kako igloo izgleda pa smo im za poticaj stavili fotografije kako bi razvili veće spoznaje o samom igloo-u. Tijekom prosinca zajedno s odgojiteljicom iz srednje odgojno-obrazovne skupine, dogovorili smo se da bismo mogli djeci donijeti karton kako bi oni napravili svoj vlastiti igloo. Djeci smo ponudili, spužvu, bijelu plahu, komad kartona, bijelu temperu. Djeca su promatrajući fotografiju zajednički došli do zaključka da će spužvu umakati u temperu i tako nanositi na karton kako bi izgledalo kao blokovi snijega.

Slika 9. Djeca izrađuju igloo

Pravljenje igloo-a trajalo je dva dana te su se djeca nakon toga igrala u igloou, donosili razne slikovnice, igračke i didaktiku. U jednom trenutku je jedna djevojčica donijela glazbene instrumente i počela svirati. S pjesmom i sviranjem priključila joj se grupa djece. Kada sam ih pitala što oni sada rade, odgovorili su da su oni na Antarktici, da su Eskimi koji pjevaju i sviraju (Slika 9).

Slika 10. Djeca u korištenju glazbenih instrumenata (preuzeto 26. kolovoza 2024. s: <https://dvzc.hr/antarktika/>)

Slika 11. Završna izgrada iglooa

Dok je jedna skupina pjevala, plesala i zabavljala se (Slika 10, Slika 11). Druga skupina proučavala je stiropor koji su djeca iskidala da izgleda kao puknuti snijeg i led s Antarktike. Uzeli su kutiju u koju su stavili pingvine, polarnog medvjeda, dupina, morskog psa, soba, tuljana, morža i razne ribe. Promatrajući djecu, jedan dječak predložio je drugima da uzmu plavi kolaž papir kako bi ga mogli staviti u posudu da izgleda kao voda ispod snijega i leda u kojoj će živjeti životinje. Djeca su dobila kolaž papir i krep papir kojeg su kidali i tako stavljali u kutiju da izgleda poput vode (Slika 12).

Slika 12. Proučavanje životinja s područja Antarktike

Tijekom studenog odgojiteljice su zajednički napravile avion od kartona. Donijele su kofere, sjedalo automobila koje je služilo kao sjedalo za pilota, ručno izrađenu upravljačku ploču i mnoge druge didaktike koje su djeci služila za igranje, istraživanje i proučavanje aerodroma. Tijekom provedbe projekta, odgojiteljice su s djecom odlazile u hodnik na katu dječjeg vrtića u kojem su djeca zamišljala da putuju u Antarktiku (Slika 13, 14 i 15).

Slika 13. Putovanje u Antarktiku

Slika 14. Spremanje prtljage na aerodromu

Slika 15. Polazak na južni pol Zemlje (preuzeto 26. kolovoza 2024. s: <https://dvzc.hr/antarktika/>)

6.4. Veljača 2024.

U veljači smo putovali Europom. Budući da smo uključeni u dva projekta "Put oko svijeta" i "Naša mala knjižnica" u ovom smo mjesecu čitali slikovnicu "Zvuk" autora Gülşah Yemena. Čitajući slikovnicu proučili smo da navedeni autor potječe iz Turske pa smo odlučili malo detaljnije obraditi Tursku. Prvo smo istražili gdje se na karti nalazi Turska. U skupini imamo djevojčicu koja prepoznaje države svijeta pa je ona pokazala ostaloj djeci gdje se nalazi Turska (Slika 16).

Slika 16. Proučavanje Turske

Slušali smo himnu Turske, na globusu pronalazili Tursku, a neka djeca su i flomasterima crtala zastavu. Zatim smo se upoznali s Francuskom. Dječak A .L. iz skupine pokazuje veliki interes za Pariz i nogometni klub Paris Saint-Germain FC. S toga smo odlučili detaljnije se posvetiti Francuskoj. Čitali smo slikovnicu "Vuk koji je htio obići svijet" te o njoj razgovarali. Dječak L. G. B. promatrao je plastificiranu fotografiju Eiffelovog tornja te ga je nacrtao voštanim i uljnim pastelama, a njegov rad izložen je na prozorskom staklu vrtića. Djeca su također proučavala gdje se nalazi Francuska na karti svijet, a gdje na globusu, kako izgleda zastava. Slušali smo i francusku himnu tijekom koje su djeca naučila da tijekom slušanja himne stojimo mirno i ne ometamo druge. Dječak D. K. vrlo je zainteresiran za brojeve pa smo došli do podatka da od našeg dječjeg vrtića do Pariza je udaljenost 1684 km. Dječak je došao do zaključka da smo mi od Pariza jako udaljeni, a to je usporedio s udaljenošću njegove kuće i dječjeg vrtića koja iznosi svega 1,2 km. Jedna od bitnih stvari za grupu dječaka bilo je nogometno igralište i igrački PSG-a. Za poticaj im je bilo ponuđeno isprintano i plastificirano nogometno igralište s igračima nogometnog kluba PSG (Slika 17). Cilj je bio da djeca postave nogometne igračke na isto ono mjesto koje igrači igraju gledajući fotografiju.

Slika 17. Dječaci proučavaju nogometnu momčad

Također jedna od aktivnosti bila je kartica s igračima i njihovim imenima. Tijekom aktivnosti dječaci su gledali u fotografiju i ime te prepisivali ime i prezime igrača na papir. Osim Turske i Francuske upoznali smo se i s Engleskom. Proučavali smo englesku zastavu i boje na njoj, upoznali se s likom kraljice Elizabete, tko je ona bila i zašto nam je važna, a također ništa bez nogometa pa se tako upoznali i s nogometnim klubovima i stadionima. Budući da grupa dječaka i djevojčica voli provoditi vrijeme u centru građenja njima za poticaj bile su engleske znamenitosti i građevine.

Djevojčice U. P. i D. Š. te dječak I. Z. zajednički su gledajući u fotografije sagradili svoj Stonehenge (Slika 18 i Slika 19).

Djevojčica U. P.: *“Pogledajte neki kamen je veći, a neki manji. Tako trebamo i napraviti, nisu svi jednaki.”*

Nakon ove rečenice djevojčice, dječak I. Z. uzimao je veće i manje kocke te gradio Stonehenge po uputama koje im je dala djevojčica.

Fotografirala sam što oni rade, kako bi fotografije mogla izložiti u centru građenja kao poticaj za buduće aktivnosti.

Slika 18. Početak konstruiranja Stonehengea (preuzeto 28. kolovoza 2024. s: <https://dvzc.hr/igra/>)

Slika 19. Stonehenge

Za stolom u istom tom centru, centru građenja, priključila se jedna djevojčica. Djevojčica M. P. uzela je fotografiju i rekla mi kako se na fotografiji nalazi Stonehenge. Uzela je fotografiju koju je stavila na sredinu stola i okolo stol "ogradila" tuljcima. Promatrala sam ju, a kada je završila rekla je da je ona napravila svoj Stonehenge (Slika 20).

Slika 20. Djevojčicina konstrukcija Stonehengea (preuzeto 28. kolovoza 2024. s:

<https://dvzc.hr/igra/>)

Djeci je bila ponuđena stolno-manipulativna aktivnost u kojoj su djeca slagala Tower Bridge (Slika 21).

Slika 21. Djevojčica tijekom stolno-manipulativne aktivnosti

U likovno-umjetničkoj aktivnosti djeci je bio ponuđen predložak s likom kraljice Elizabete, štapići za uši, papir, plava i crvena tempera. Na predložak je bio zalijepljen lik kraljice Elizabete. Dok su djeca nanosila temperu na papir i kada se tempera osušila, odlijepili smo predložak i ostao je lik kraljice Elizabete, a radove smo izložili na prozorsko staklo ispred sobe dnevnog boravka (Slika 22).

Slika 22. Izložba radova - kraljica Elizabeta

6.5. Ožujak i travanj 2024.

Budući da smo u ožujku slavili blagdan Uskrsa, a u travnju obilježavali Dan planete Zemlje te se spremali za nastup na Proljetnom festivalu, zbog vremenskog ograničenja, u ovim mjesecima djeca su vrijeme provodila u slobodnoj igri i suradnji jedni s drugima. Najzastupljeniji centar u igri i istraživanju djece tijekom ožujka i travnja bio je centar građenja. Centar građenja obogatili smo neoblikovanim materijalom, kao što su: tuljci, razne drvene i papirne kutije, čepovi, plastične čaše, granje. Djeca su promatrajući fotografije, koje su im služile kao poticaj za daljnje razmišljanje i istraživanje, gradila i konstruirala ono što vide. Tijekom zajedničke igre konstruirali su Eiffelov toranj, Golden Gate, Chichen Itza (Današnji Meksiko), Piramide u Gizi.

Tijekom promatranja djece došla sam do dječaka da vidim što on radi, koje su njegove ideje.

Dječak N. Š. "*Teta, jel' ovo most? Kako most može stajati u vodi? Što to on ima? Od čega li je izgrađen?*"

Pitala sam dječaka što misli je li to most te je dječak rekao da misli da je most koji ima debele noge zbog kojih može stajati u vodi. Nakon kratkog razgovora s dječacima morala sam dječake ostaviti u centru građenja i otići u obiteljski centar jer su me ondje trebale djevojčice. Nakon nekog vremena vratila sam se opet u centar građenja i vidjela da dječak T. Š. nešto radi.

Slika 23. Dječak tijekom konstruiranja Golden Gate-a (preuzeto 29. kolovoza 2024. s:

<https://dvzc.hr/igra/>)

Služeći se oblikovanim i neoblikovanim materijalom dječak T. Š. je sagradio most, gledajući fotografiju koja se nalazi na prozorskom staklu. U razgovoru s dječakom, dječak objašnjava i pokazuje kako je iskoristio tuljak koji mu služi za držanje mosta (drvene tračnice) da ne padne u vodu (Slika 23). Na ovaj način dječak je razvijao kreativnost u konstruiranju različitim materijalom, razvio simboličku igru u samostalnom kreiranju prostora, logičko povezivanje i rješavanje problema i planiranja. Ovaj događaj, potaknuo je odgojitelje na uvođenje poticajnih

fotografija kroz centre aktivnosti kojima pozitivno utječemo na samu djecu i njihovo daljnje djelovanje prema istima.

6.6. Svibanj i lipanj 2024.

Tijekom svibnja i lipnja naglasak smo stavili na mora i jezera te aktivnosti koje smo provodili, a da su vezane uz projekt, bile su upoznavanje sa životinjskim i biljnim svijetom koji živi u moru. Djeca već poznaju morski životinjski i biljni svijet pa smo njihove spoznaje, vještine i znanja proširili, nadopunili i nadogradili. Započeli smo slikovnicom "Kornjača i more" u kojoj su djeca pronalazila biljni i životinjski svijet, a najviše od svega je to da ne smijemo zagađivati morski okoliš, kao ni okoliš oko nas samih. Najveći interes djeca su imala za stolno-manipulativnu aktivnost pod nazivom "Spoji životinje". Na drvenoj ploči nalazili su se čavli te kartice s morskim životinjama i njihovim sjenama. Djeca su koristeći gumicu spajala motiv životinje s njegovom sjenom (Slika 24).

Slika 24. Stolno-manipulativna aktivnost "Spoji životinje"

Zatim su djeca, budući da imaju interes za rad s plastelinom, izradila svoje 3D oblike životinjskog i biljnog svijeta koji obitava u moru. Nakon izrade, ispred sobe našeg dnevnog boravka napravili smo izložbu trodimenzionalnog prikaza dječjih radova (Slika 25).

Slika 25. Dječak tijekom izrade morskog svijeta

Slika 26. Korištenje plastelina za izradu morskog svijeta

Također, djeci je bio ponuđen akvarel i fotografija biljnog i životinjskog svijeta u morima. Djeca su ono što su vidjela na fotografiji prenijela na papir (Slika 26).

Slika 26. Morski svijet korištenjem akvarela

Budući da će od jeseni naša skupina biti predškolska, pokazuju veliki interes za aktivnosti koje su vezane uz razvoj fine motorike, posebno za spajanje raznih crta i krivulja. S toga je djeci bila ponuđena plastificirana fotografija s biljnim i životinjskim morskim svijetom u kojoj su djeca flomasterom spajala krivulje koje su se nalazile na predlošku (Slika 27).

Slika 27. Razvoj fine motorike

7. VREDNOVANJE PROJEKTA

Razgovarajući s drugim odgojiteljima došli smo do zaključka kako se projekt nije uspio završiti tijekom pedagoške godine 2023./2024. Budući da su djeca bila okupirana i drugim aktivnostima te nastupima, projekt se nije u potpunosti stigao odraditi. Kroz provedbu projekta, dječaci su izrazili želju za daljnjim poticajima vezanim za građevine, znamenitostima na prostorima svih kontinenata. Aktivnosti vezane uz upoznavanje afričkog kontinenta nisu se uspjele odraditi tijekom navedene pedagoške godine, a zbog interesa djece planira se odraditi tijekom sljedeće pedagoške godine. Djevojčice objašnjavaju kako bi htjele znati kako i s čime se igraju djeca u Africi, budući da se Afrika spominjala kao kontinent u kojem djeca nemaju iste i jednake mogućnosti kao naša djeca. Jedna od zamisli bila je i više i bolje upoznati našu općinu Čepin, što se sve u njoj nalazi, kakve sve građevine i ustanove postoje. Jedan dječak je objasnio kako mu se tijekom rada na projektu najviše svidjelo što su se druga djeca upoznala s njegovim najdražim nogometnim klubom pod imenom PSG, što su upoznali i imali mogućnost preko fotografije vidjeti jednu od najpoznatijih građevina u Parizu, a to je Eiffelov toranj. Zbog daljnjeg interesa djece projekt se planira nastaviti i tijekom sljedeće pedagoške godine u kojoj bi se naglasak stavio na građevine svijeta i načine življenja ljudi u Africi.

8. ZAKLJUČAK

Organiziranje i provođenje projektnih aktivnosti je sklop aktivnosti u kojem dijete ili više djece proučava, istražuje, uči, nadograđuje svoje znanje, vještine i sposobnosti vezanih uz neku temu ili problem. Za sam projekt vrlo je važan odgojiteljev pristup promatranja, a ne poučavanja djece kao i važnost dokumentiranja u obliku praćenja, zapisivanja i snimanja djece. Tijekom rada na projektu u dječjem vrtiću Zvončić Čepin možemo zaključiti da su djeca kroz provedbu projekta "Put oko svijeta" stekla nove spoznaje i vještine u suradnji s drugom djecom. Kroz projektne aktivnosti, djeca su stekla povoljnu suradnju jedni s drugima, jedni druge su nadopunjavali i jedni od drugih su učili što je najvažniji ishod provedbe ovog projekta. Posebno je to uočljivo kada djevojčica pokazuje i objašnjava drugoj djeci države na karti svijeta jer na taj način prikazuje učenje djece jedni od drugih. Sudjelujući u projektnim aktivnostima s djecom, uočavam kako je potrebno još više uključiti roditelje i lokalnu zajednicu u projekt kako bi se postigla još kvalitetnija suradnja koja je od izuzetnog značaja za kulturu ustanove. Budući da će se projekt nastaviti, važno je da odgojitelji i dalje prate interes djece te djeci nude neoblikovane materijale i poticaje kojima će djeca moći proširiti njihove spoznaje. Potrebno je pratiti stručnu literaturu i redovito se stručno usavršavati kako bi djeci mogli ponuditi ono što je najbolje za njih.

9. LITERATURA

1. Budisavljević, T. (2015). Kako oblikovanjem okruženja razvijati suvremeni kurikulum. *Dijete, vrtić, obitelj*, 21 (79), 26-28. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/172748> (pristupljeno 18.kolovoza 2024.)
2. Car, L. i Vodopić, M. (2002). *Učenje kroz igru u centrima aktivnosti*. *Dijete, vrtić, obitelj*, 8 (28), 16-18. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/181820> (pristupljeno 12.kolovoza 2024.)
3. Došen-Dobud, A. (1977). *Odgoj i obrazovanje u dječjem vrtiću*. Zagreb: Pedagoško-književni zbor.
4. Franz, P. (2022). *Poticanje znanstvene pismenosti djece tijekom rada na projektima*. Časopis za odgojne i obrazovne znanosti Foo2rama, 6 (6), 9-23. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/299820> (pristupljeno 13.kolovoza 2024.)
5. Grbeša, I. (2020). *Likovno izražavanje djece s teškoćama u razvoju*. *Varaždinski učitelj*, 3 (3), 56-69. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/234457> (pristupljeno 15. kolovoza 2024.)
6. Katić, V. (2008). *Različitost pristupa u radu na projektima*. *Dijete, vrtić, obitelj*, 14 (53), 9-11. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/173391> (pristupljeno 14. kolovoza 2024.)
7. Kirsten A. Hansen, Roxane K. Kaufmann, Walsh, K., B. prijevod: Renata Mikulec. (2004). *Kurikulum za vrtiće: razvojno-primjereni program za djecu od 3 do 6 godina*. Preuzeto s: https://api.kpk.eglas.hr/uploads/Kurikulum_za_vrtice_3_6_5a2d66c951.pdf (pristupljeno 13. kolovoza 2024.)
8. Korsak, M. i Wozniak, G. (2012). *Zašto je projektni pristup dobar izbor za dječake*. *Djeca u Europi*, 4 (8), 22-23. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/144797> (pristupljeno 17. kolovoza 2024.)
9. Kukovec, S. (2023). *Dječji crtež*. *Varaždinski učitelj*, 6 (11), 883-887. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/291739> (pristupljeno 18. kolovoza 2024.)

10. Kurikulum za djecu od 3 do 6 godina (1999). Tematsko planiranje i projekti u radu s predškolskom djecom. *Dijete, vrtić, obitelj*, 5 (18-19), 6-9. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/183796> (pristupljeno 16.kolovoza 2024.)
11. Kirsten A. Hansen, Roxane K. Kaufmann, Walsh, K. B.; prijevod Renata Mikulec (2004). *Kurikulum za vrtiće : razvojno-primjereni program za djecu od 3 do 6 godina*.
12. Kuvač Kraljević, J. (2015.) *Priručnik za prepoznavanje i obrazovanje djece s jezičnim teškoćama*. Zagreb: Edukacijsko – rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
13. Lemajić, A., Stojanac, M. i Vukašinović, A. (2019). *Pretpostavke i poticanja autonomije djelovanja i mišljenja djece*. Didaskalos: časopis Udruge studenata pedagogije Filozofskog fakulteta Osijek, 3 (3), 165-176. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/234854> (pristupljeno 21. kolovoza 2024.)
14. Malašić, A. (2015). *Dijete, odgojitelj, arhitekt – partnersko sukonstruiranje prostorno-materijalnoga okruženja dječjega vrtića*. Život i škola, LXI (1), 123-132. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/152316> (pristupljeno 18. kolovoza 2024.)
15. Martinović, N. (2015). *Istraživačke aktivnosti djece rane i predškolske dobi*. *Dijete, vrtić, obitelj*, 20 (77/78), 32-33. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/169965> (pristupljeno 21. kolovoza 2024.)
16. Mavračić Miković, I. (2019). *Stavovi roditelja i odgojitelja o oblicima suradnje i partnerstva u dječjem vrtiću*, Didaskalos: časopis Udruge studenata pedagogije Filozofskog fakulteta Osijek, 3 (3.), 69-84. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/234848> (pristupljeno 25. kolovoza 2024.)
17. Miljak, A. (1996). *Humanistički pristup teoriji i praksi predškolskog odgoja*. Velika Gorica – Zagreb: Persona s p.o.

18. Mlinarević, V. (2009). *Iskustva odgojitelja u radu na projektima*. // Dječji vrtić – mjesto učenja djece i odraslih: 4. stručni i znanstveni skup / U: Nada Babić, Zora Redžep Borak. Osijek: Centar za predškolski odgoj, 2009. Str: 31-37. Preuzeto s https://bib.irb.hr/datoteka/504730.Iskustva_odgojitelja_u_radu_na_projektima.pdf (pristupljeno 20.kolovoza 2024.)
19. Mlinarević, V. (2004). Vrtićno okruženje usmjereno na dijete. *Život i škola*, br. 11 (1/2004), str. 112-119. Preuzeto s https://www.bib.irb.hr:8443/183458/download/183458.Vrtino_okruzenje_usmjereno_na_dijete.pdf (pristupljeno 30. kolovoza 2024.)
20. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. (2015.) Zagreb: Ministarstvo znanosti obrazovanja i sporta.
21. Selimović, H. i Karić, E. (2011). *Učenje djece predškolske dobi*. *Metodički obzori*, 6(2011)1 (11), 145-160. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/71223> (pristupljeno 26.kolovoza 2024.)
22. Slunjski, E. (2001) *Integrirani predškolski kurikulum: rad djece na projektima*, Zagreb: Mali profesor.
23. Slunjski, E. (2001.) *Integrirani predškolski kurikulum; rad djece na projektima*. Zagreb: Mali profesor d.o.o
24. Slunjski, E. (2008). *Dječji vrtić zajednica koja uči, mjesto dijaloga, suradnje i zajedničkog učenja*. Zagreb: Spektar Media.
25. Slunjski, E. (2015). *Izvan okvira 1. Kvalitativni iskoraci u shvaćanju i oblikovanju predškolskog kurikuluma*. Zagreb: Element d.o.o
26. Slunjski, E. (2012.) *Tragovima dječjih stopa*. 1. izdanje. Zagreb: Profil.

27. Šego, J. (2009). *Utjecaj okoline na govorno-komunikacijsku kompetenciju djece; jezične igre kao poticaj dječjem govornom razvoju*. *Govor*, 26 (2), 119-149. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/165964> (pristupljeno 27. kolovoza 2024.)
28. Škutor, M. (2013). *Prikazi i osvrti: Tragovima dječjih stopa*. *Školski vjesnik*, 62 (4), 577-581. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/112429> (pristupljeno 27. kolovoza 2024.)
29. Taloš Lopar, M. i Martić, K. (2015). *Dokumentiranje odgojnoobrazovnog procesa*. *Dijete, vrtić, obitelj*, 21 (79), 14-15. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/172719> (pristupljeno 22. kolovoza 2024.)
30. Turković, S. (2018). *Projektno učenje. Zajedno rastemo: redefiniranje prakse i teorije predškolskog odgoja*. Preuzeto s: <https://webshop.ufzg.hr/wp-content/uploads/2019/07/86-4-182-1-10-20180411.pdf> (pristupljeno 19. kolovoza 2024.)
31. Valjan Vukić, V. (2012). *Prostorno okruženje kao poticaj za razvoj i učenje djece predškolske dobi*. *Magistra Iadertina*, 7 (1), 123-132. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/99897> (pristupljeno 19. kolovoza 2024.)
32. Vidović, V. (2015). *Dječji crtež kao komunikacijsko sredstvo djeteta i odrasloga*. *Dijete, vrtić, obitelj*, 21 (79), 22-23. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/172746> (pristupljeno 16. kolovoza 2024.)